

I förödelsens stund

En film av Per Dahlström

Översikt

I förödelsens stund är ett historisk drama, men med sin udd riktad mot samtiden. Tre kvinnor, okända för varandra, sitter på tukthus i väntan på avrättning. Tiden är en obestämbar svensk stormaktstid, någon gång under 1600-talets andra hälft.

Kvinnorna är alla på ett eller annat sätt offer för samtidens hycklerier. En har varit föremål för en häxprocess, men sitter nu fängslad för mord på en domare. En annan har varit änglamakerska av nöden, en tredje har iklätt sig manskläder och försökt ta värvning.

Utanför murarna härjar koleran och det svenska rikets framtid är osäkert. Vi har att göra med en dubbel undergångskänsla. Dels vet inte kvinnorna hur och när domen kommer att verkställas, dels verkar hela samhället vara på fallrepet.

Medan kvinnorna sitter och väntar berättar de för varandra om sina liv. Det är dessa tillbakablickar som kommer att utgöra huvuddelen av filmen.

Ännu saknar vi någon form av slut, något som allt kan leda fram till. Vad är den logiska följderna av dessa kvinnors upplevelser? Vad i kvinnornas situation är intressant att följa upp och finns det ett slut som på något sätt korresponderar till deras respektive öden?

Rollerna

Fångvaktaren: Ansiktslös mansperson som då och då ropar något åt kvinnorna.

Elin: Ung flicka från Dalarna. Dömd som häxa, men sedan hon förgiftat sin domare flyttad till staden för att avrättas som giftmörderska. Ursprungligen var det Elins yngre syster som anklagade henne för häxeri. Orsaken till detta var att systemen var avundsjuk, hon tyckte att den pojke hon var förälskad i bara hade ögon för Elin.

Inget av detta var sant. Elin var inte intresserad av pojken och pojken brydde sig inte om henne. Det framkommer dessutom under filmens gång att systemen ännu inte är tio år fyllda och att anklagelsen är något hon nu bittert ångrar.

Anna: Kvinna omkring tjugofem år. Äldsta dottern i en storbondefamilj från Västergötland; Skaratrakten. Anna var trolovad med en rik storbonde, många år äldre och med ett illa beryktat humör. För att undkomma det stundande giftermålet valde hon att flyt från gården, klä sig i manskläder och ta värvning.

För att undvika upptäckt blev det dock nödvändigt att förfälska papper, misstänkliggöra officeren som avslöjat henne och till sist desertera för att undvika krigsrätt.

Efter en tid på flykt, då Anna tvingades leva som vagabond, infångades hon i Skåne och fördes tillbaka till Stockholm för att få sin dom.

Christina: Medelålders kvinna från Stockholm, dömd som änglamakerska. Christina är änka efter en mycket framgångsrik handelsman. Hon har under större delen av sitt liv levt i finare borgarkretsar och flera bättre adelsfamiljer har haft affärer med hennes man.

Efter hans död fanns sig Christina i en prekär situation. Som änka hade hon rätt att driva vidare manns affärer, men få av klienterna visade något förtroende för henne och snart befann hon sig vara på ruinens brant. I detta läge anförtrrodde sig en adelsdam i nöd för henne. Kvinnan bar på ett önskat barn och hon bad Christina - mot en anseelig ersättning - ta hand om barnet. Pengarna räckte dock inte till att uppfostra barnet och behålla det nuvarande hushållet. I detta läge beslutade sig Christina för att döda barnet och behålla pengarna.

Till sin överraskning ställde modern inga frågor om sitt barn, sedan hon lämnat det. Istället rekommenderade hon väninnor i samma situation att söka upp Christina. Ytterligare sju barn lämnades i Christinas vård under en tvåårsperiod. Fem av dessa lyckades hon hitta andra hem till och ändå göra en vinst. Två gick samma öde till mötes som det första. Så upptäcktes slutligen hennes verksamhet och hon dömdes till döden som änglamakerska.

Första scenen

Ett samtalt mellan kvinnorna. De presenteras för publiken genom olika kommentarer om samhället utanför cellen och sin aningar, förhoppningar och drömmar om hur det kommer att gå för dem. Det är viktigt att tydliga personligheter framkommer redan här, samt att vi får förningar om varje enskilt livsöde, utan att vi egentligen förstår att vi fått det. Publiken skall också ana något av det Sverige som ligger utanför fängelsets murar.

Scenen skall leda fram till Elins berättelse på ett naturligt sätt. Tänk också på att etablera fångvaktarens roll. Han kommer att få en avgörande symbolisk betydelse mot slutet av filmen.

Andra scenen

Elins berättelse. Kan kanske vara svårt att bearbeta på ön. Några riktlinjer kan ställas upp, men här kommer fler skådespelare in och berättelsen är mer än fråga om dramaturgi och klippning än rolltolkning.

Tredje scenen

Ett samtalt mellan kvinnorna. Vad är de andras reaktioner på Elins berättelse. Skall leda fram till någon form av tomhet, en paus, en stunds uppgivenhet, som sedan kan brytas med en påminnelse om världen utanför och Annas berättelse.

Till Kerstin Krantz

Elin: Ung flicka från Dalarna. Dömd som häxa, men sedan hon förgiftat sin domare flyttad till staden för att avrättas som giftmörderska. Ursprungligen var det Elins yngre syster som anklagade henne för häxeri. Orsaken till detta var att systemen var avundsjuk, hon tyckte att den pojke hon var förälskad i bara hade ögon för Elin.

Inget av detta var sant. Elin var inte intresserad av pojken och pojken brydde sig inte om henne. Det framkommer dessutom under filmens gång att systemen ännu inte är tio år fyllda och att anklagelsen är något hon nu bittert ångrar.

Birgit Westergren-Carlberg!

Anna: Kvinna omkring tjugofem år. Äldsta dottern i en storbondefamilj från Västergötland; Skaratrakten. Anna var trolovad med en rik storbonde, många år äldre och med ett illa beryktat humör. För att undkomma det stundande giftermålet valde hon att flyt från gården, klä sig i manskläder och ta värvning.

För att undvika upptäckt blev det dock nödvändigt att förfälska papper, misstänkliggöra officeren som avslöjat henne och till sist desertera för att undvika krigsrätt.

Efter en tid på flykt, då Anna tvingades leva som vagabond, infångades hon i Skåne och fördes tillbaka till Stockholm för att få sin dom.

Christina: Medelålders kvinna från Stockholm, dömd som änglamakerska. Christina är änka efter en mycket framgångsrik handelsman. Hon har under större delen av sitt liv levt i finare borgarkretsar och flera bättre adelsfamiljer har haft affärer med hennes man.

Efter hans död fanns sig Christina i en prekär situation. Som änka hade hon rätt att driva vidare manens affärer, men få av klienterna visade något förtroende för henne och snart befann hon sig vara på ruinens brant. I detta läge anförtrrodde sig en adelsdam i nöd för henne. Kvinnan bar på ett önskat barn och hon bad Christina - mot en anse- nlig ersättning - ta hand om barnet. Pengarna räckte dock inte till att uppfostra barnet och behålla det nuvarande hushållet. I detta läge beslutade sig Christina för att döda barnet och behålla pengarna.

Till sin överraskning ställde modern inga frågor om sitt barn, sedan hon lämnat det. Istället rekommenderade hon väninnor i samma situation att söka upp Christina. Ytterligare sju barn lämnades i Christinas vård under en tvåårsperiod. Fem av dessa lyckades hon hitta andra hem till och ändå göra en vinst. Två gick samma öde till mötes som det första. Så upptäcktes slutligen hennes verksamhet och hon dömdes till döden som änglamakerska.

Frida Ekblad